

Юлія Добролюбська

Родинний фонд Добролюбських

Протягом майже двох років (з жовтня 2023 до липня 2025) з метою створення родинного фонду Добролюбських тривав процес приймання-передавання на постійне зберігання документів особового походження до Державного архіву Одеської області. На підставі Закону України «Про Національний архівний фонд та архівні установи» працівниками архіву була проведена експертиза цінності переданих документів та прийнятий висновок щодо їх прийняття та створення родинного фонду Р-7951.

Відповідно до класифікації архівних документів встановлене чітке визначення меж фондів особового походження: «Фондом особового походження називають архівний фонд окремої особи, сім'ї, роду, який утворився впродовж їх життя і діяльності. Фонди особового походження діляться на особові, сімейні та родові. Межі сімейних і родових фондів відрізняються кількістю поколінь, що залишили документи. У фонд сім'ї входять матеріали не більше трьох поколінь, а у фонд роду – не менше чотирьох [1, с. 110]. Саме тому ЕПК Державного архіву Одеської області було прийняте експертне рішення про створення родинного фонду на базі особового фонду Р-7951 К.П. Добролюбського, що був започаткований у 1994 році.

До архіву були передані офіційні документи Андрія Олеговича Добролюбського (1949-2023): трудова книжка, атестати, дипломи, почесні грамоти, подяки, сертифікати, членські квитки різноманітних державних та громадських товариств та об'єднань, читацькі квитки бібліотек міста Одеси, студентський квиток (1966 р.), посвідчення № 68 та значок «Відмінник освіти України». Серед цих офіційних документів, кожен з яких розповідає про етапи

наукового життя, важливим є членський квиток № 694 Одеського археологічного товариства, виданий у 1989 році. Також є декілька незвичних та оригінальних свідоцтв: свідоцтво № 205 про закінчення повного курсу військової авіаційної школи механіків за спеціальністю «авіаційний механік» (1972 р.) та свідоцтво № 123 про членство в Одеському клубі любителів кішок «Пухнаста грація» (1990 р.).

Основну масу переданих матеріалів складають рукописи та чернетки статей, рецензій, звітів про археологічні розкопки багатьох років, річні та узагальнюючі (трирічні, п'ятирічні, ситуативні) звіти про наукову діяльність.

На окрему згадку заслуговує рукопис дипломного проекту Андрія Олеговича Добролюбського «Зміни у соціальній структурі французького суспільства в першій половині XVII століття (на матеріалах Лангедоку)» (1971 р.). Частково зберігся також рукопис першої (не захищеної) кандидатської дисертації «Об'єкт археології як основа історичних реконструкцій (за матеріалами камінних індустрій)» (1979 р.).

Свідченням близьких дружніх стосунків, іскрометного гумору є рукотворний альбом-аплікація «А.О. Добролюбський у світовому мистецтві», зроблений Євгеном Юлієвичем Новицьким у 1979 році на честь тридцятирічного ювілею, а також «Ода новонародженому кандидату» – привітання із захистом кандидатської дисертації у 1982 році авторства Андрія Вадимовича Алексеєва-Попова.

Наявний на диво повний комплект документів, що стосуються першої невдалої спроби захисту докторської дисертації «Кочовики на південному заході СРСР у X-XVIII ст.», що відбулася в Москві у 1989 р. Ретельно підшиті в окрему теку всі рекомендації опонентів, рецензії з критичними зауваженнями та похвальними побажаннями, офіційна відмова.

Цікавість для дослідників історії археології як науки в Одесі та в Україні може представляти зміст теки під назвою «Склочна тека», в якій зібрані листи, звернення, відповіді на прохання щодо подій конфліктного звільнення А.О. Добролюбського з посади наукового співробітника Відділу археології Північно-Західного Причорномор'я Інституту археології НАН України у 1986 році.

Добролюбські – діячі української науки
Добролюбський Костянтин Павлович
(1885-1953) – історик,
Добролюбський Олег Костянтинович
(1915-1987) – хімік,
Добролюбська (Фукс) Марія Гаврилівна
(1913-1988) – хімік,
Добролюбський Андрій Олегович
(1949-2023) – археолог,
Добролюбська Юлія Андріївна
(1974 р.н.) – філософ

Фонд № Р-7951

ОПИС № 1

справ постійного зберігання
за 1906, 1914, 1927, 1937-2022 роки

Серед значного масиву професійного та дружнього листування А.О. Добролюбського наявні листи від В.Ф. Геннінга, М.Д. Руссева, Г.М. Тощева, Л.Я. Лур'є, М.Є. Ткачука. Колоритними є листи від Вадима Михайловича Массона, які містять фрагменти наукових рекомендацій, обговорення домашніх улюблених кішечок та теплі особисті поради.

Наприкінці 1996 року у родині з'явився перший домашній комп'ютер, трохи пізніше був підключений модем та поштова програма. Ця побутова деталь здається, на перший погляд, несуттєвою, однак доступ до сучасних технологій кардинально позначився на масиві збережених документів. Власне кажучи, з того часу паперових чернеток чи листів майже не залишилося. Вся робота здійснювалася за допомогою комп'ютера, чернетки не видруковувалися, видрук в умовах економії паперу йшов

на «зворотки». Аналогічна доля спіткала наукове та дружнє листування: воно стало вестися виключно за допомогою поштових сервісів, паперові листівки перетворюються на рідкість. Це спостереження, зроблене щодо масиву документів родинного архіву, змушує замислитися про подальшу долю архівної справи, можливості досліджень з історії науки, персональної історії, генеалогічних розшуків у майбутньому.

Особистість Ксенії Олегівни Добролюбської (1943-1994) представлена лише двома документами: свідоцтвом про закінчення курсів у шкільній майстерні й набуття спеціальності швачки-мотористки (1960 р.) та її закордонним паспортом (1990 р.).

Наступна частина документів ілюструє життя старшої генерації: Марії Гаврилівни Добролюбської-Фукс (1913-1988) та Олега Костянтиновича Добролюбського (1915-1987). Збереглися трудові книжки, атестати, дипломи, різні довідки. З одної з них можна дізнатися, що моя бабуся Марія Гаврилівна Добролюбська-Фукс у 1950-1951 роках працювала в Одеському педагогічному інституті та прочитала 384 навчальних годин. Серед цих документів необхідно згадати перелік друкованих праць Марії Гаврилівни Добролюбської-Фукс і рукопис її кандидатської дисертації «Анабазин та методи його визначення» (1940 р.).

До архіву передані також примірники автореферата та дисертації Олега Костянтиновича Добролюбського «Роль мікроелементів для винограду на Півдні України», поданої на здобуття наукового ступеня доктора сільськогосподарських наук (1978 р.). Хорошим свідченням впливу його наукової діяльності на колег та учнів є біобібліографічний покажчик «Олег Костянтинович Добролюбський», підготовлений та виданий Фундаментальною бібліотекою Одеського державного аграрного університету у 2009 році. В ньому наведені короткі біографічні відомості та повний перелік опублікованих наукових праць, що складається з 207 найменувань.

Серед особових матеріалів хочеться відзначити «Оду на день народження О.К. Добролюбського», датовану 16 листопада 1964 року авторства Андрія Олеговича. Наскільки вдалося встановити, це єдиний приклад його творчості у галузі поезії, у будь-якому разі єдиний, який зберігся задля радості нащадків.

Окремий, трохи сумний блок документів, складають папери, що ілюструють коротке життя Юрія Костянтиновича Добролюбського (1924-1944). До них відносяться: атестат про закінчення середньої школи освіти дорослих № 9 міста Одеси (1941 р.); довідка з Самаркандського медичного інституту про навчання протягом чотирьох місяців (з 06.04 по 01.07.1942 р.) та відрахування у зв'язку з призовом до армії; свідоцтво про закінчення Харківського військово-медичного училища та присвоєння спеціальності «фельдшер» від 30 червня 1943 року; повідомлення від Багишамальського районного військового комісаріату міста Самарканд, де родина перебувала в евакуації, від 17 травня 1944 року про поранення та смерть лейтенанта медичної служби Юрія Добролюбського. Сум та жаль викликає клопотання Костянтина Павловича Добролюбського про дозвіл прийняти його сина до Харківського військово-медичного училища попри ранній вік та навчання лише на першому курсі, яке було прийняте та виконане. Зберігся також пронизаний ніжністю та турботою про матір та батька останній лист Юрія Костянтиновича, адресований його брату Олегу, в якому він повідомляє про своє тяжке поранення в живіт та просить обережно підготувати матір до сумної новини.

Завершуючи огляд цього блоку документів, треба зазначити наявність та ретельну збереженість листування О.К. Добролюбського від 1947 року з представниками військового керівництва Полісся щодо стану могили Ю.К. Добролюбського, дозволу на ексгумацію тіла та навіть супровідних дозволів від Головного управління Залізної дороги щодо транспортування труни до Одеси.

Документи наступного покоління родини вже були частково передані до Державного архіву Одеської області наприкінці 80-х років ХХ століття та склали особовий фонд Костянтина Павловича Добролюбського Р-7951. Знайдений та переданий до архіву був ще атестат про закінчення Одеської жіночої гімназії міністерства народної освіти С.А. фон Гирш-Брамм Елеонори Ісидорівни Добролюбської (дівооче прізвище Фатер) від 1905 р. та два свідоцтва Елеонори Ісидорівни Добролюбської про закінчення курсів Одеського будинку вчених з підготовки технічних співробітників для установ від квітня 1927 року, які підтверджують опанування

нею канцелярського діловодства і комерційної кореспонденції, а також бухгалтерії. Дуже інтригує фраза в одному з цих свідоцтв, що вона засвоїла «теоретичний курс та практичну працю з подвійної італійської бухгалтерії у зв'язку з комерційною арифметикою та фабрично-заводською бухгалтерією».

До фонду К.П. Добролюбського було додано також декілька офіційних документів: депутатський квиток Одеської міської ради трудящих I скликання 1939 року № 187, членський квиток Професійного союзу робітників вищої школи та наукових установ № 455208 (1942 р.), посвідчення відмінника народної освіти № 1657 (1946 р.), орденська книжка № 255523 (1948 р.).

Звичайно, до архівного фонду були також передані світлини всіх означених вище членів родини Добролюбських з належною атрибуцією [2].

Переходячи до конкретного аналізу змісту родинного фонду, необхідно зазначити, що особовий фонд Р-7951 К.П. Добролюбського, що був створений у 1994 році, складався з чотирнадцяти справ, з № 1 по № 14, які містять сімдесят дев'ять документів на двохсот тридцяти дев'яти аркушах.

В ньому документи К.П. Добролюбського розділені на шість розділів:

I. Особисті та біографічні документи Добролюбського К.П.

II. Матеріали наукової та педагогічної діяльності Добролюбського К.П.

III. Документальні матеріали, що стосуються видання праць Добролюбського К.П.

IV. Листування Добролюбського К.П.

V. Друковані матеріали.

VI. Фотографії.

Для нового родинного фонду було зафіксовано номер зберігання Р-7951 та внесено одинадцять справ, з № 1 по № 11, сто сімдесят три документи на трьохстах дев'яносто шести аркушах. Вони розділені на дев'ять розділів, а саме:

I. Документи Добролюбського К.П.

1.1. Творчі документи Добролюбського К.П.

1.2. Біографічні документи Добролюбського К.П.

1.3. Документи майново-господарського характеру Добролюбського К.П.

1.4. Зображувальні документи Добролюбського К.П.

II. Документи Добролюбського О.К.

2.1. Творчі документи Добролюбського О.К.

2.2. Біографічні документи Добролюбського О.К.

2.2.1. Особисті документи Добролюбського О.К.

2.2.2. Документи до ювілейних дат, нагороджень, присвоєння наукових ступенів та вчених звань Добролюбського О.К.

2.3. Документи про Добролюбського О.К.

2.4. Зображувальні документи Добролюбського О.К.

III. Документи Добролюбського Ю.К.

3.1. Листування Добролюбського Ю.К.

3.2. Біографічні документи Добролюбського Ю.К.

3.3. Документи про Добролюбського Ю.К.

3.4. Зображувальні документи Добролюбського Ю.К.

IV. Документи Добролюбського А.О.

4.1. Творчі документи Добролюбського А.О.

4.1.1. Дипломна робота, автореферати

4.1.2. Статті

4.1.3. Рецензії та відгуки

4.1.4. Тези лекцій

4.1.5. Пояснювальні записки до курсів

4.1.6. Списки праць

4.1.7. Літературні твори

4.2. Записні книжки Добролюбського А.О.

4.3. Листування Добролюбського А.О.

4.3.1. Листи Добролюбського А.О.

4.3.2. Листи до Добролюбського А.О.

4.4. Документи біографічного характеру Добролюбського А.О.

4.4.2. Документи про наукову діяльність Добролюбського А.О.

4.4.3. Документи про археологічні розкопки Добролюбського А.О.

4.4.4. Документи до ювілейних дат, нагороджень, присвоєння наукових ступенів та вчених звань Добролюбського А.О.

- 4.5. Документи про Добролюбського А.О.
- 4.5.1. Статті, рецензія, документи про вшанування пам'яті Добролюбського А.О.
- 4.5.2. Документи про повсякденне життя Добролюбського А.О.
- 4.6.Зображувальні документи про Добролюбського А.О.

V. Документи Красножона А.В. (учня Добролюбського А.О.)

VI. Документи Добролюбської К.О.

VII. Документи Добролюбської Ю.А.

- 7.1. Творчі документи
- 7.1.1. Курсові роботи, дисертація, автореферати
- 7.1.2. Тексти лекцій
- 7.1.3. Переклади
- 7.2. Біографічні документи Добролюбської Ю.А.

VIII. Документи членів роду (дружини)

- 8.1. Документи Добролюбської (уродженої Фатер) Е.І., дружини Добролюбського К.П.
- 8.2. Документи Добролюбської-Фукс М.Г., дружини Добролюбського О.К.
- 8.2.1. Творчі документи
- 8.2.2. Документи біографічного характеру
- 8.2.2.1. Особисті та службові документи
- 8.2.2.2. Документи до ювілейних дат, присвоєння наукових ступенів та вчених звань Добролюбської-Фукс М.Г.
- 8.2.3. Документи про Добролюбську-Фукс М.Г.
- 8.2.4. Зображувальні документи Добролюбської-Фукс М.Г.

IX. Документи, що відклалися в фондї

Науково-технічне опрацювання документів родинного фонду Добролюбських було проведено відповідно до основних правил роботи архівних установ України спеціалістом відділу формування Національного архівного фонду України, організації та координації архівної справи та діловодства Державного архіву Одеської області кандидатом історичних наук Людмилою Лісунець.

Стан переважної кількості документів добрий та задовільний. Документальні матеріали були систематизовані за тематичним та хронологічним принципом.

Список використаних джерел

1. Архівознавство: Підручник для студентів вищих навчальних закладів України / Редкол.: Я.С. Калакура (гол. ред.) та ін. – Київ, 1998. – 316 с.
2. Добролюбська Ю.А. Архівний фонд родини Добролюбських // АО: Nomina nuda tenemus. Меморіальні читання А.О. Добролюбського. Додаток наукових статей / Колектив авторів за ред. О.Б. Головки; Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського, 2024. – Одеса: Бондаренко М.О., 2024, с. 32-36.
3. Хронологічний покажчик друків праць доктора історичних наук професора Андрія Олеговича Добролюбського // АО: Nomina nuda tenemus. Меморіальні читання А.О. Добролюбського. Додаток наукових статей / Колектив авторів за ред. О.Б. Головки; Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського, 2024. – Одеса: Бондаренко М.О., 2024, с. 183-207.

